

סוכות ואסיף - הקשר עם הארץ, הטבע והבית

חלוציות וקיימות בחג הסוכות

מבוא

הסוכה היא מבנה פשוט להרכבה, אך מורכב מבחינה רעיונית. מצד אחד, הסוכה היא בית, עם דפנות, וסכך. על הסוכה להיות יציבה ולהתאים למגורים במשך כל שבעת ימי החג, למי שיבחר בכך. מצד שני, הסוכה היא ארעית, פתוחה לעוברים ושבים, הסכך שלה אינו מונע מהשמש לחדור לתוכה, ובלילה יכולים לראות את הכוכבים מבעדו. יש בסוכה פנים של קבע וארעי, היא כוללת טבע ותרבות, ומסמלת עירוב בין חוץ ופנים.

הדרישה לצאת מהבית על מנת לחגוג את חג הסוכות היא דרישה ייחודית במסורת החגים. החריגה מהמהלך הרגיל של חג הנע בין הבית לקהילה, מעוררת עניין ומאפשרת דיון על היחסים של האדם עם הטבע ועם הסביבה. מאפייניו השונים של החג קושרים בין האדם לטבע בדרכים שונות:

הסוכה הופכת לבית מחוץ לבית, ודרכה אנחנו חוזרים אל הטבע. הענפים שבסכך והצמחים שמקשטים אותה מזכירים לנו לאן אנחנו שייכים.

ישיבה בסוכה

מתייחס לאסיף מהשדה, ומאפשר לדון ביחס האדם לעמל, ובאחריותו לשמור ולא לבזבז את האוצרות שהטבע העניק לנו.

חג האסיף

מנהג שבהשראתו ניתנת הזדמנות לפתוח את הדלת ואת הלב לאחר/ת.

אושפיזין

כולם צומחים בארץ, מסמלים מורכבות וגיוון, וקושרים אותנו לארץ ולחלוצים שהניחו יסודות להקמת המדינה.

ארבעת המינים

במסורת היהודית זה הזמן שבו מתחילים להתפלל לגשם. בחוויה הישראלית הציפייה לגשם היא חלק מההוויה, וקשורה בעבודות למצב הרוח הלאומי. הציפייה לגשם היא גם הבקשה שאנו מבקשים במהלך חודש תשרי - השאיפה להתחדשות. כדברי אהוד מנור: "נתחדש כמו הדשא בעולם יפה, רחוף".

גשם

« דגשים למורה

- השיעור מוגש כמהלך רציף שמתחיל בתרגיל הפתיחה, ונבנה אחריו באופן מודולרי שמתאים לשתי שכבות הגיל (ג'-ד'). כל אחת מהיחידות שלאחר תרגיל הפתיחה עוסקת במאפיין אחר של החג ויכולה להילמד באופן עצמאי. ניתן להשלים את מהלך ההיכרות עם החג ומאפייניו ועם מגוון המקורות בשנה הבאה.
- מגוון דרכי הלימוד המוצעות במסגרת השיעור נועדו לפתוח אפיקים שונים להתחבר למסורת, למצוא דרכים שונות להתחדש איתה: ניהול דיון עם חכמי המשנה על מבנה הסוכה, מדרש ארבעת המינים ברוח חלוצית, התבוננות על סביבת בית הספר ושהייה בטבע. להשלמת המהלך החינוכי, מוצעת האפשרות לתרגם את הרעיונות והערכים הנלמדים מהחג בעשייה לטובת הקהילה, ביחידה 'מהלכה למעשה'. באמצעות פעילות זו ננסה לממש את הקשר בין התלמידים לסביבה ולקהילה הקרובות ולחנך לאחריות סביבתית.

מטרות השיעור

- 1 העמקת ההיכרות עם מאפייני החג ומשמעותם
- 2 פיתוח חשיבה ביקורתית בעקבות לימוד מגוון מקורות
- 3 התנסות בלימוד בחברותא והכלת דעות שונות
- 4 פיתוח וטיפול אחריות סביבתית וקשר לארץ ולאדמה
- 5 התנסות בלמידה חוץ כיתתית

ציוד דרוש

- אמצעי הקרנה והשמעה
 - דפי מקורות (נספחים)
 - גיליונות ציור, כלי כתיבה וצבעים, מספריים ודבק
- לתשומת הלב: פעילות "הלכה למעשה" דורשת היערכות נוספת כמפורט בגוף השיעור (פעילות חוץ).

מהלך השיעור

א. תרגיל פתיחה

- 1 נצא לסביבה הקרובה לבית הספר, ונבקש מכל תלמיד/ה לאסוף 5-8 פריטים שמייצגים את הטבע ואת העולם שמחוץ לכיתה (עלים, פרחים, וגם פקקים, ניירות וכו').
- 2 נחזור לכיתה ונתחלק לקבוצות של 4-5 תלמידים. ננחה כל קבוצה ליצור תמונת נוף בעזרת הפריטים שנאספו. ניתן להכין מראש משטחי קרטון לעבודה ודבק פלסטי.
- 3 נעמיד את היצירות זו ליד זו, ונשאל:
 - ? אילו סוגי נוף נראים ביצירות? (נוף עירוני? נוף מדברי? מים?)
 - ? אילו תחושות מעורר בכן/ם טיול או שהייה בטבע? מתי זה קרה בפעם האחרונה?
 - ? איך נראה הטבע הקרוב לביתכן/ם? מתי יוצא לכן/ם לצאת לטבע (קרוב לבית או רחוק)?
 - ? למה חשוב להתחבר לטבע? איזה מעשה יומיומי מאפשר לכן/ם להתחבר לטבע ללא מאמץ מיוחד? (למשל: גידול צמחים, טיפול בבעלי חיים, הליכה בחוץ)
- 4 **נסכם:** סוכות הוא חג ייחודי בכך שהמנהג שנוהגים בו הוא יציאה מהבית אל החוץ ואל הטבע. במסגרת השיעור נדון בקשר של האדם עם הטבע בכלל ועם ארץ ישראל בפרט.

שאלות לדיון

ב. לימוד מקורות בחברותא - היכרות עם מאפייני החג

ישיבה בסוכה

חלק א': כיצד הסוכה קושרת בין האדם לטבע, ובין הפנים לחוץ?

1 נשאל:

- שאלות לדיון
- 1 מה משותף לאוהל, קרוון, סככה ובית עץ? (כולם ארעיים, כולם מבני מגורים מחוץ לבית)
 - 2 איזה מאפיין ייחודי לסוכה נרמז בשמה? (סוכה - סכך)
 - 3 איך מסתדרים המושגים 'בית' ו'דירה' עם המושגים 'זמני' ו'ארעי'?
 - 4 הסוכה היא מבנה ייחודי שנועד להיות בית זמני בחוץ (בלשון חז"ל: 'דירת ארעי'). באיזה אופן הסוכה מבטאת גם 'בית' וגם 'ארעי'? האם ניתן לחוש במתח שבין המושגים?

לימוד בחברותא

חלק ב': כיצד מבנה הסוכה מייצר קשר בין אדם לטבע?

- 2 נחלק את הכיתה לחברותות ונבקש מהתלמידים לענות על רשימת שאלות על מבנה הסוכה (נספח א, חלק א). המשימה היא לקבוע יחד מה יהפוך את הסוכה לבית ארעי בחוץ.
- 3 נסביר: המשנה דנה בצדדים הטכניים של בניית סוכה, אבל למעשה היא מבררת איך אפשר לשהות בתוך מבנה ועדיין לחוש קשר משמעותי אל הטבע שבחוץ.
- 3 נחלק או נקרין את דף התשובות של חכמי המשנה (נספח א, חלק ב) שמבוסס על מסכת סוכה. נבקש מהחברותות לבחון במה תשובות חכמי המשנה ותשובותיהם דומות. היכן שקיימים הבדלים, נבקש להוסיף נימוק לעמדה שלהן/ם ולהסביר למה לדעתן/ם התשובה שענו מוצדקת.
- 4 נתכנס במליאה, ונשאל:
- 1 למה חשוב לדעת מה חשבו על בניית הסוכה בעבר?
 - 2 במה היחס שלנו לטבע דומה ליחס של חכמי המשנה? במה הוא שונה?
- 5 נסביר: באופן עקרוני, המשנה מציגה דיונים ומחלוקות בין חכמים. מתוך דברי המשנה נקבעו הלכות ומסורות כיצד לנהוג ביחס להלכות החג. יש שנוהגות/ים לפי דברי המשנה, ויש שבוחרות/ים לנהוג על פי שיקולים אחרים.

חג האסיף

1 **נסביר:** אחד השמות של חג הסוכות הוא חג האסיף.

נשאל:

- שאלות לדיון
- מה פירוש המילה אסיף? אילו מילים קשורות למילה זו? (אסיפה, מאסף למשל...)
 - מדוע 'אסיף' היא פעולה שאנחנו מנציחים, למשל דרך תחביב ה'אוספים' (מחקים, בובות, מדבקות וכו')?
 - אילו תכונות חיוביות קשורות ל'אסיף'?

2 נחלק דף מקורות העוסק בחג האסיף במקרא (**נספח ב**), ונקרא את הפסוקים מספר שמות ומספר דברים (**סעיף 1, נספח ב**).

3 **נשאל:**

מה מקור השם "חג האסיף"? על איזה אסיף מדובר?

נסביר: תקופת האסיף שהתחילה בקיץ מסתיימת בסתיו. פירוש המונח 'אסיף' הוא כינוס היבולים שגדלו בשדות, במטעים ובכרמים לאחסון בבתי אריזה, במקררים ובמחסנים, מקומות סגורים ומוגנים שישמרו עליהם בתקופת החורף.

לימוד בחברותא

4 נתחלק לחברותא לדון בשאלות על המקורות הנוספים שב**נספח ב (סעיפים 2-3)**.

5 נתכנס במליאה, ו**נשאל:**

- שאלות לדיון
- מה חוגגים בחג האסיף?
 - מה אפשר ללמוד ממצוות חג האסיף על האחריות שלנו בנוגע למה שאנחנו עושים? על החשיבות שצריך לתת למאמץ ולתוצאות? ועל כך שכל פרט בעשייה שלנו וכל חפץ סביבנו יכול להיות חשוב ומועיל?
 - מה מסמלת סוכה העשויה כולה מצמחים שגידלנו ואספנו בעצמנו? (אפשר לחשוב גם על הסמליות של הפיכת פסולת לסכך שמגן עלינו)

6 **סיכום:** נתלה את הקריקטורות, ונדון בביקורת ובהצעות לפתרון המוצגות בהן.

ארבעת המינים

1 נשאל:

אילו מנהגים וסמלים נוספים על אלו שלמדנו עליהם קיימים בחג הסוכות?

נסביר: ארבעת המינים הם אחד ממאפייני החג. ישנן פרשנויות, מדרשים והסברים שונים למשמעות ארבעת המינים. המשותף לכל הפרשנויות הוא שכל אחד מהמינים שונה, אך כוחם הוא בחיבור ביניהם. לדוגמה, אם כל אחד מהמינים מסמל סוג אחר של בני אדם, ביחד הם מסמלים חברה טובה, מגוונת ומתוקנת.

נשאל:

חישבו על נבחרת ספורט או על משימה קבוצתית שנדרשת בכיתה. מה היתרונות של קבוצה מגוונת?

2 **נסביר:** בשיעור נלמד פרשנות חדשה לארבעת המינים, שמציעה לראות בהם **סמל לחלוצים ולחלוצות** שבנו את הארץ והעמידו יסודות להקמת המדינה.

נשאל:

שמעתם פעם על החלוצים והחלוצות? מה תוכלו לספר עליהן/ם? (דגש למורה - אם קיים אתר או מעשה חלוצי הקשור בישוב של בית הספר, כדאי להזכיר אותו)

3 נקריין ונשמיע את השיר "מי יבנה בית" מאת ליון קיפניס, ונסמן את המעשים החלוציים המתוארים

בשיר (נספח ג, חלק א). [להאזנה לשיר "מי יבנה בית"](#)

לימוד בחברותא

4 נחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה תקבל שתי תמונות שונות ממאגר התמונות (נספח ג, חלק ב). ננחה לענות בכתב על שתי שאלות (לטובת איסוף במליאה):

- ? איזה מעשה חלוצי ניתן לזהות בכל תמונה?
- ? אילו תכונות משקף המעשה הזה?

שאלות

לסיכום המשימה נקרין את התמונות על הלוח, ונרכז את התשובות שיציגו נציגי הקבוצות לכיתה.

5 נזכיר שלארבעת המינים ישנן משמעויות שונות ונחלק את מדרש ארבעת המינים החלוצי שכתב מוקי צור (נספח ד, חלק א). נקרא את המדרש ונדגיש את התייחסותו לארבעת המינים, ולתכונות המיוחדות של כל אחד מהם. במהלך הקריאה נמלא יחד על הלוח את שתי העמודות הראשונות בטבלה (נספח ד, חלק ב) על פי המדרש.

6 דיון מסכם:

- ? אילו פעולות חלוציות שראינו ודיברנו עליהן, מתאימות לכל אחד מארבעת המינים לדעתכם/ם?
- ? האם יש מין שלא מצאנו בתמונות מעשה חלוצי שמתאים לו? נסו להציע עבורו מעשה חלוצי מתאים. (כדאי לעזור בהרחבת הפירוש לרעיון 'מעשה חלוצי'. למשל: גם כתיבת ספרות עברית היא מעשה חלוצי, איזה מין יכול לייצג אותה? אולי צמח אחר? מדוע?)
- ? מה הערך המוסף של כל ה'מינים' ביחד לפי המדרש החלוצי של מוקי צור?
- ? לפני מספר שנים עלתה הצעה להפוך את סוכות ל'חג החלוצים'. מה דעתכם/ם על ההצעה?

שאלות לדיון

אושפיזין

- 1 **נסביר:** מנהג ה'אושפיזין' הוא מנהג קדום להזמין אורחים חשובים לסוכה. **נשאל:** כשאנחנו בונים סוכה בטבע, מי מארח את מי (אנחנו את הטבע או הטבע אותנו)? איך נתנהג ביחס לטבע כאורחות ואורחים? איך נתנהג כמארחות/ים?

לימוד בחברותא

- 2 **מי ומה נכניס לסוכה?**
נחלק את דף המקורות (**נספח ה, סעיף 1**). נקרא יחד את המקור הראשון, מאת משה עזיון. **נסביר:** המקור מדגיש שקישוט הסוכה, הטקסים והתכנים שבהם נמלא אותה צריכים להיות קשורים לפעילות החקלאית, החברתית והתרבותית שלנו בארץ. הכותב מתייחס לחפצים, לגידולים, לאנשים, וגם לתכני החג (המוסיקה והמקורות).
לאחר מכן, ננחה לענות על השאלות שבדף המקורות בחברותא.

- 3 **נתכנס במליאה, ונשאל:**
מה הפרט הכי חשוב בעיניכם במבנה הסוכה?
מה כדאי להציע ליהודי התפוצות ביחס לדגשים ולתכנים שיהיו בסוכה?
מה תרצו להביא לסוכה המשפחתית שלכם כדי לחבר אותה לטבע ו/או לארץ?

שאלות

- 4 **אושפיזין בטבע**
נקרא יחד את המקור "אושפיזין בטבע" מאת אריה בן גוריון (**נספח ה, סעיף 2**). במהלך הקריאה נדגיש את ההנגדה בין סוכות לפירמידות.
נפנה את התלמידים למשימת ציור ושאלות בעקבות דבריו של אריה בן גוריון (**בתחתית נספח ה**).

משימה

- 5 **נתכנס במליאה להצגת הציורים.** בעת ההצגה נתייחס לאופן בו מצוירות 'עבודות' ו'חירות'. **נשאל:** למה חשוב שהסוכה תהיה פתוחה לכל הכיוונים? מי צפוי להיכנס? כיצד בית, כמו סוכה, יכול להיות גם מוגן וגם פתוח לאורחים?
הסוכה מאפשרת לצאת החוצה אל הטבע. האם בטבע אנחנו אורחות/ים או מארחות/ים? אילו התנהגויות מאפיינות אורח/ת בטבע?

שאלות

- 6 **נסכם:** ממנהג האושפיזין למדנו להתייחס לסוכה כהזדמנות לצאת ולהתארח בטבע. לא להשתלט על הטבע, אלא להקשיב, להתבונן ולשהות בו באופן זמני.

גשם

1 נסביר: בעונה זו בשנה אנחנו מצפים לגשם. בתקופת בית המקדש היו מנסכים [שופכים] מים על המזבח בחג הסוכות, כדי לבטא בכך את הציפייה לגשם. את ניסוך המים נהגו לחגוג בשמחה גדולה, ולחגיגות הללו קראו 'שמחת בית השואבה'.

נשאל:

? כשיורד גשם, האם תעדיפו לצאת החוצה או להישאר בבית?

2 נחלק את מילות השיר "חוטים של גשם" מאת אהוד מנור (נספח ו), ונאזין לשיר.

[להאזנה לשיר "חוטים של גשם"](#)

לימוד בחברותא

3 ננחה את התלמידים לענות בחברותא על המשימות והשאלות שבדף.

4 נתכנס במליאה לדיון על החיבור בין מעשי האדם לתופעות שבטבע. נשאל:

? מה ניתן ללמוד מכך שהדימויים שבשיר מחברים בין פעולות הטבע למעשי האדם?

? מה גורם לשיר להיות מתאים לחג הסוכות?

שאלות

ג. משימת סיכום: שלט לסוכה

משימה

- בהשראת הקשר לטבע ולארץ, כפי שלמדנו בשיעור, נכין שלט מקושט של "ברוכיזת הבאיזת" לסוכה. על השלט לבטא לא רק ברכה לכל מי שייכנסו לסוכה, אלא גם את העובדה שפתח הסוכה מסמל את המעבר מהבית לטבע.
- נרכז על הלוח רשימת מאפייני הטבע עליהם למדנו בשיעור (שמש, גורן, יקב, סכך ועוד), ונציע לתלמידיזת לכלול את המאפיינים בשלט (באיור או במילים).
 - ננחה את התלמידיזת להתייחס לשני צידי השלט, זה שנראה על ידי יושבי הסוכה וזה שנראה על ידי הנכנסות/ים מבחוץ.

« דגשים למורה

- אפשר לשאול: מה כדאי לכתוב או לצייר על הצד שרואים מתוך הסוכה?
- למי שאין סוכה בבית, נציע לתלות את השלט בפתח הבית או החדר, או על חלון (שגם הוא מסמל מעבר בין חוץ לפנים).

פעילות חלופית:

- מילוי האותיות "ברוכיזת הבאיזת" במילים הקשורות לטבע או בחומרים טבעיים שנאספו בחצר בית הספר.
- עבודת מיקרוגרפיה [על מיקרוגרפיה כשיטת אמנות](#)

מהלכה למעשה - הכשרת מסלול בסביבת בית הספר

נבקש מהתלמידיזת להכשיר מסלול טיול בחצר בית הספר או בסביבה הקרובה, תוך התייחסות מעשית לנקודות הבאות:

- מהיכן ייצא המסלול? מה יהיה יעדו?
- ניקיון המסלול
- כתיבת שלטי מידע על הצמחים בדרך (עצים או צמחי בר)
- כתיבת מידע על אתרי הסביבה
- איסוף אבנים וסימון שבילים מצמח לצמח
- עיצוב פינה למשחקי חוץ

ישיבה בסוכה

נספח א

לימוד בחברותא

חלק א

שאלון - כיצד ניתן להרגיש בו-זמנית גם בסוכה וגם בטבע?

הקיפו את התשובה המתאימה לדעתכן/ם.

זכרו: המטרה היא לבנות סוכה שתהיה מבנה ומחסה אך עדיין תאפשר לנו קשר עם הטבע והחוץ.

- 4 3 2 1? כמה דפנות (קירות) דרושים לסוכה?
- האם סוכה חייבת סכך/גג או שהיא יכולה להיות תחת כיפת השמים?
- האם כדאי שיהיה בסוכה יותר צל או יותר שמש?
- האם כדאי שבלילה יהיה חושך או שיראו את הכוכבים?
- האם כדאי שדפנות הסוכה יהיו מחומרים טבעיים או מחומרים תעשייתיים?
- האם עדיף סכך מחומרים טבעיים או שכל חומר יכול להתאים?
- הציעו עוד שאלה או שתיים:

שאלות

ישיבה בסוכה

נספח א

לימוד בחברותא

חלק ב

תשובות חכמי המשנה לשאלון - כיצד ניתן להרגיש בו-זמנית גם בסוכה וגם בטבע?

- 4 3 2 1 כמה דפנות (קירות) דרושים לסוכה? ?
- האם סוכה חייבת **סכך/גג** או שהיא יכולה להיות תחת כיפת השמים? ?
- האם כדאי שיהיה בסוכה **יותר צל** או יותר שמש? ?
- האם כדאי שבלילה יהיה **חושך** או **שיראו את הכוכבים**? ?
- האם כדאי שדפנות הסוכה יהיו מ **חומרים טבעיים** או מחומרים **תעשייתיים**? ?
- האם עדיף סכך מ **חומרים טבעיים** או שכל חומר יכול להתאים? ?
- שאלות נוספות בהן דנו חכמי המשנה: ?

באם צריך ציפוף ואכזב סוכה כל בחג?

באם אפשר לבקיס סוכה על על?

חג האסיף

נספח ב

מקורות ללימוד

1 חג האסיף במקרא

וְחַג הָאֶסָף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפְּךָ אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה.

(שמות כ"ג, טז)

חַג הַסֹּכֶת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאֶסְפְּךָ מִגֶּרְנֶךָ וּמִקְבֶּךָ.

(דברים ט"ז, יג)

שאלות

- מדוע לדעתכן/ם איסוף היבול החקלאי הוא סיבה לחג?
- באיזה אופן לכולם יש חלק בחגיגות האסיף, גם אם איננו חקלאים וחקלאיות?

2 על מחזור פסולת בחג האסיף

חכמים קראו את הפסוק "חג הסוכה תעשה לך שבועת ימים באספך מגרנך ומיקבך" (דברים ט"ז, יג) ושאלו את עצמם מה אוספים מהגורן ומן היקב? הרי לשם מגיע היבול שכבר נאסף מהשדה ומהכרם.

תשובתם הייתה: "בפסולת גורן ויקב הכתוב [הפסוק] מדבר" (מסכת סוכה י"ב, ע"א).

כלומר כשאתה עושה סוכה/סכך תעשה אותו מהפסולת שנשארה בגורן וביקב אחרי שלקחת לעצמך את היבול שנועד לאכילה, מהענפים והקש שכבר אין בהם צורך.

שאלות

- מה אפשר ללמוד מהרצון לא לזרוק שום דבר שנאסף מן השדה או מן הכרם? איך ירגישו החקלאים שהפסולת שלהם תהפוך לסוכה (או תשמש לצרכים אחרים)?
- באיזה אופן גם מחזור של חומרים לא טבעיים (כמו שקיות ניילון או בקבוקים) לבניית הסוכה עוזר להרגיש קרבה ואחריות לטבע?

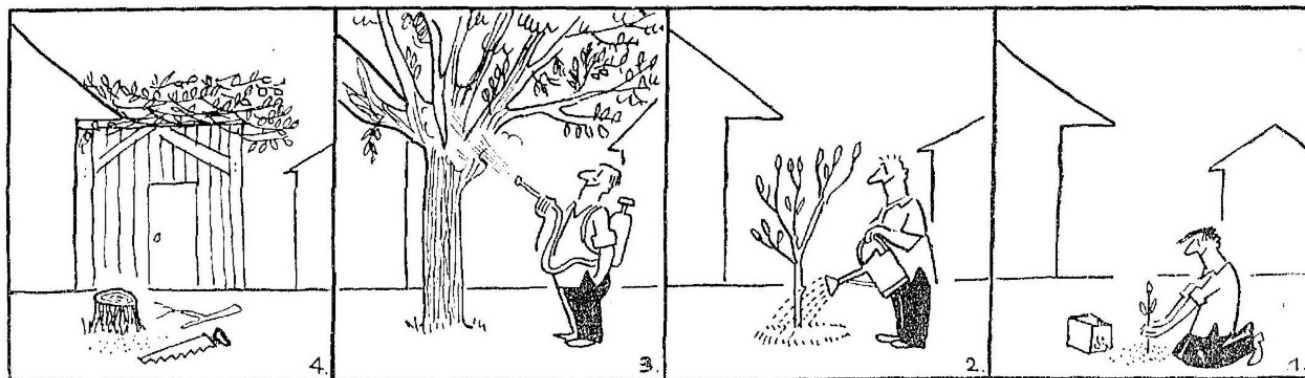
חג האסיף

נספח ב

מקורות ללימוד

3 סכך וקיימות - אחריות על משאבי הטבע

בשנת 1955 התפרסמה בעיתון 'דבר' קריקטורה של המאייר פרץ ויינרייך, בנושא סכך וקיימות.

(התמונה מתוך אוסף עיתונות יהודית היסטורית בספריה הלאומית)

שאלות

משימה

? התבוננו בתמונות וכתבו באיזה אופן חוגג האיש בתמונה את חג האסיף? מה היבול שלו?

? מהי הביקורת שמפנה המאייר כלפי בונה הסוכה?

● הציעו סוף אחר לסיפור בהשראת הפסוקים והפירושים שלמדנו. ציירו את הסיפור החדש בריבועים הריקים:

4	3	2	1

מי יבנה בית | מילים: לוין קיפניס, לחן: נחום נרדי

מי היו החלוצים?

הכינוי "חלוצים" מתאר את ראשוני היהודים שעלו לארץ כדי לבנות אותה מחדש. החלוצות והחלוצים הקימו ערים, מושבות, וקיבוצים, עבדו בחקלאות ובבניין, הקימו משפחות וקהילות, חידשו את השפה העברית ועוד.

מי יבנה יבנה בית בתל אביב?
מי יבנה יבנה בית בתל אביב?
אנחנו החלוצים
נבנה את תל אביב
הבו חמר ולבנים
ונבנה את תל אביב!

מי יטע יטע כרם בראשון?
מי יטע יטע כרם בראשון?
אנחנו החלוצים
נטע את ראשון
הבו לנו גפנים
ונטע את ראשון!

מי יזרע יזרע שדה בתל חי?
מי יזרע יזרע שדה בתל חי?
אנחנו החלוצים
נזרע את תל חי
הבו לנו זרעונים
ונזרע את תל חי!

מי ישתל ישתל פרדס ברחובות?
מי ישתל ישתל פרדס ברחובות?
אנחנו החלוצים
נשתל את רחובות
הבו לנו שתילים
ונשתל את רחובות!

מדרש ארבעת המינים - תמונות מעשי חלוצים וחלוציות

2 בדרך לעבודה, קיבוץ גבעת ברנר, 1937 (צילום: KLUGER ZOLTAN, לע"מ)

1 הנחת צינור מים בעין-הוד 1949 (צילום: KLUGER ZOLTAN, לע"מ)

4 חברות קיבוץ עין חרוד עובדות במחצבה, 1941 (צילום: KLUGER ZOLTAN, לע"מ)

3 תזמורת קיבוץ מעברות, 1935 (צילום: KLUGER ZOLTAN, לע"מ)

6 עולים חדשים, מראשוני מקימי כרמיאל (צילום: MOSHE PRIDAN, לע"מ)

5 הגימנסיה העברית הרצליה, תל-אביב, 1936 (צילום: KLUGER ZOLTAN, לע"מ)

מדרש ארבעת המינים | מוקי צור, קיבוץ עין גב

ארבעת המינים הם סמל לקשר אל האדמה ולאחריות האדם כלפי הטבע. מדרש מודרני על ארבעת המינים מסמל את מעשי החלוצים והחלוצות בוני ובונות הארץ:

האתרוג הוא פרי מפונק שמצריך עבודה רבה. על החקלאי לגלות כיצד לטפל בו כדי שיבשיל לפרי, בדומה לחלוצים שביקשו לגלות את מלוא כוחו של האדם.

הערבה צנועה ופשוטה, נמצאת ליד מים, ומזכירה לנו לשמור על מקורות המים.

הלולב, שמקורו בעץ התמר, מסמל את המאמץ למצוא צל ומתיקות של פרי, גם כשהעבודה קשה. בנוסף, הלולב, שהוא ענף צעיר, מסמל התחלות חדשות.

ההדס הוא שיח ריחני ומיוחד שנשאר לאורך זמן. ההדס מסמל את הרעיונות והמסורת שהחלוצים עיצבו והעבירו מדור לדור.

מארכיון
החגים
הקיבוצי

הידעת?

המשותף לארבעת המינים הוא שכולם צומחים בארץ ונשארים ירוקים כל הקיץ. הסיבה ללקיחתם בחג הסוכות היא שכולם זקוקים להשקיה במים, וכך הם מצטרפים לציפייה ולתפילות לגשם שמתחילות בתקופת חג הסוכות.

מדרש ארבעת המינים

אלו תכונות חלוציות כל מין
מסמל?
(ניתן לבחור מרשימת
התכונות שזיהינו בתמונות של
החלוצים)

מה הם המאפיינים והתכונות
המיוחדות של כל אחד
מארבעת המינים?

		 אתרוג
		 לולב
		 הדס
		 ערבה

אושפיזין

נספח ה

מקורות ללימוד

מארכיון
החגים
הקיבוצי

1 מי ומה יכנסו לסוכה? | משה עציון

הסוכה – כדאי שתהיה גם יפה "בכלים נאים" [יש בה חפצים יפים, כלים ורהיטים שמקשטים אותה]. חשוב מאוד שהסוכה תהיה מקושטת בצמחי כותנה – פרי עמלינו, השולחן צריך להיות עמוס פרי שלנו, פרי כחול לבן הגדל בארץ – חג האסיף. אושפיזין כן אבל אושפיזין שלנו. גרעיני נוער, עולים חדשים או שכנים. התוכן בחג, פרי יצירתם של משוררינו, הופעות במקצב הארץ וסיכומים מפרי עבודתנו, ויש לברך על כך שזהו הקו המוביל בחגיגנו. והיית אך שמח.

(עלון קיבוץ נירים, 1983)

שאלות לדיון

- מה יהפוך את הסוכה ליפה לדברי הכותב?
- מה המשותף לכל המילים המודגשות (עמלינו, פרי שלנו, אושפיזין שלנו, כחול לבן וכו')? מה חשוב לכותב באופן מיוחד?
- מדוע צמח קנוי או פרי שגדל מחוץ לארץ אינם קישוטים מתאימים לסוכה שלו?
- למה חשוב לכותב שבסוכות יודגש הקשר לישראל?
- האם לדעתכם יהודים ויהודיות בתפוצות צריכים להדגיש בסוכה שלהם את הקשר לישראל או את הקשר לטבע בסביבתם הקרובה? הציעו להם כיצד לנהוג ומדוע.

אושפיזין

נספח ה

מקורות ללימוד

2 להיות אושפיזין בטבע | ע"פ אריה בן-גוריון

אחת הסיבות לשיבה בסוכה היא זיכרון יציאת בני ישראל ממצרים ושיבתם בסוכות בשהותם במדבר. הסוכה היא מבנה זמני ומעט רעוע [חלש], המסמל חופש ושחרור. היא פתוחה לרוח ולגשם, פתוחה לכל עובר אורח שזקוק למנוחה, פתוחה לסביבה ולשכנים. כל אחד יכול לבחור אם לשבת בה או לא.

הסוכה מסמלת את ההיפך מהפירמידות שבנו העבדים במצרים. בני ישראל בנו "ערי מִסְפָּנוֹת", שהן ערים חזקות ויציבות, שנועדו לעמוד באופן קבוע, לא משתנה, לנצח. ערי המסכנות תוכננו להיות ערים סגורות ומבוצרות מכל השפעה חיצונית.

(קיבוץ בית השיטה)

מארכיון
החגים
הקיבוצי

- ציירו זו ליד זו סוכה ופירמידה. נסו להדגים בציורים כמה שיותר הבדלים בין הסוכה והפירמידה (היעזרו בתיאורו של אריה בן גוריון, ובידע קודם).

נקודות למחשבה:

- מה תוסיפו לציור כדי להראות שהסוכה מסמלת חופש ושחרור?
- הפירמידות הן ההיפך מהסוכה. מה הן מסמלות? כיצד תראו זאת בציור?

משימה

--	--

גשם

נספח 1

מקורות ללימוד

חוטים של גשם | מילים: אהוד מנור, לחן: נורית הירש

- ❓ בכל בית יש תיאור שמחבר או מערבב בין תהליכים טבעיים (צמיחת הדשא, זריחת השמש) לבין פעולות בני האדם (תפירה, ריקוד, התלבשות). הקיפו בעיגול 2-3 דוגמאות לחיבור כזה בשיר (למשל: "חוטים של גשם", "רוקד הברוש").
- ❓ בסוכות מתחילים לצפות לגשם ולבקש שהוא ירד. מדוע השיר מתאים לסוכות לדעתכן/ם?
- ❓ בחרו תיאור מבין אלו שסומנו וציירו אותו.

משימה

עוד מעט ירד פה גשם,
בוא ונשאר בחוץ
נתחדש כמו הדשא
בעולם יפה, רחוף.

הסתכל, הנה חוטים של גשם;
מישהו רוצה לתפר
בגד חג לכל העמק,
לגבעות, להרים ולמישור.

בוא ונחכה לגשם
נצפה עד שישוב.
נחכה לו עד הערב,
שידע שהוא חשוב.

איך תפרו להם חוטים של גשם
כובע טמבל לחצב,
ועכשיו תצא השמש
ותוסיף לקשוט רקמת זָהב.

הנה כבר יורד הגשם,
משמחה רוקד הברוש.
הטפות יורדות בקצב,
מרטיבות לי את הראש!

"שידע שהוא חשוב" - מדוע מחכים ומצפים לגשם? מדוע הגשם חשוב?